

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Оксіня Віталія Юрійовича на дисертацію Сумала Назарія Михайловича на тему: «Діяльність суб'єктів запобігання корупції в Україні: адміністративно-правова характеристика», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність обраної теми. Адміністративно-правове обґрунтування різноманітних питань, що так чи інакше стосуються діяльності суб'єктів запобігання корупції у сучасному світі має вагомим методологічним значенням для удосконалення чинного законодавства, де виникають нові норми, принципи, процедури, спрямовані на впорядкування практики забезпечення протидії корупції, що є показником реального стану побудови держави як правової, демократичної та соціальної.

Корупція є однією з найбільш складних і багатогранних проблем сучасного суспільства, яка підриває основи демократичних інститутів, порушує принципи верховенства права та завдає значної шкоди економічному розвитку держави. Україна, як країна з перехідною економікою, стикається з численними викликами у сфері боротьби з корупцією, що вимагає системного підходу та ефективного функціонування суб'єктів запобігання корупції.

Запобігання корупції є одним із пріоритетних напрямів державної політики України, що закріплено на рівні Конституції та законодавчих актів. У цьому контексті важливу роль відіграють спеціалізовані суб'єкти, які здійснюють адміністративно-правові заходи щодо протидії корупційним проявам. До таких суб'єктів належать органи державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронні органи, а також спеціально створені антикорупційні інституції, зокрема Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний

суд (ВАКС).

Адміністративно-правова характеристика діяльності цих суб'єктів полягає у визначенні їхніх повноважень, функцій, механізмів взаємодії та відповідальності. Важливим аспектом є також аналіз нормативно-правового регулювання їхньої діяльності, адже ефективність боротьби з корупцією значною мірою залежить від чіткості та узгодженості законодавчої бази.

Вказане вище, а також необхідність сучасних наукових розробок щодо запобігання корупції в державі зумовлюють актуальність обраної теми, її важливе наукове і практичне значення.

Зважаючи на це, а також, враховуючи аргументи, які наводить сам дисертант на користь актуальності, є усі підстави стверджувати, що тема дисертації Н. М. Сумала є актуальною та відповідає потребам і вимогам часу, динаміці розвитку національного та міжнародного права в частині діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових результатів. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з точки зору методології наукового дослідження та логіки викладення матеріалу. Вони були отримані шляхом кропіткої роботи над науковими джерелами, в яких висвітлюються і теоретичні, і прикладні питання запобігання корупції.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що дисертація є науковою, прикладною, самостійною, завершеною, аргументованою, комплексною роботою, має високий науково-теоретичний і прикладний рівень. Вдала структура побудови дисертації свідчить про науково вивірений підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження.

Високий рівень наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, нормативних актів, узагальнених практичних матеріалів, відповідних наукових методів. Автор проаналізував значну кількість джерел, в яких відображено механізми вітчизняного та міжнародно-правового забезпечення діяльності

суб'єктів запобігання корупції та протидії цьому негативному явищу загалом.

Варто підкреслити те, що запропонована тематика попри значні напрацювання в науці національного права, зокрема адміністративного та кримінального, все ще потребує нових поглядів та підходів до вирішення окресленої проблематики, зокрема, це стосується напрацювань щодо формування належної інституційної системи, а також практики зарубіжних країн, що вибудували чітку систему правового регулювання у відповідній сфері. Особливу увагу варто звернути на питання гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами, що дозволить забезпечити ефективність правозастосування та дотримання принципів верховенства права. У цьому контексті важливим є аналіз механізмів правового регулювання, які використовуються у провідних правових системах світу, з метою адаптації їх до українських реалій та потреб. Крім того, необхідно враховувати сучасні виклики, зокрема цифровізацію суспільних відносин, що вимагає оновлення правових норм та створення нових інструментів для забезпечення прав і свобод громадян. Отже, дослідження у цій сфері повинні бути спрямовані не лише на теоретичне обґрунтування проблематики, але й на розробку практичних рекомендацій для вдосконалення правової та інституційної бази відповідно до сучасних умов та потреб суспільства.

Водночас, регулювання суспільних відносин ставить перед науковцями у галузі права завдання розроблення механізмів і концепцій удосконалення судової діяльності, з метою досягнення невідворотності покарання за корупційні правопорушення. В цьому, передусім, визначається наукова новизна дослідження Н. М. Сумала.

Використані в роботі світоглядні, загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження (гносеологічний, аналізу і синтезу, формально-логічний, компаративний індуктивно-дедуктивний та інші загальнонаукові й спеціальні методи дослідження) дали змогу на належному рівні проаналізувати відповідну нормативно-правову базу України, практику діяльності національних суб'єктів запобігання корупції (таких як НАЗК, НАБУ, САП, НП, ВАКС) у

досліджуваній сфері. Це дозволило дисертантові сформулювати низку важливих наукових теоретичних і прикладних положень, висновків і рекомендацій.

Всі розділи і підрозділи дисертації написані у відповідності до поставленої мети і завдань наукового дослідження. Дисертація вирізняється не тільки чіткою логічною структурою, але й однозначною ідеологією щодо необхідності впровадження її результатів в науку і практичну діяльність щодо забезпечення належної діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні з урахуванням відповідних міжнародних стандартів.

В розділах дисертант проводить детальний аналіз теоретико-методологічного підґрунтя дослідження діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні в адміністративно-правовому вимірі, що охоплює аналіз детермінант корупції у перехідному українському суспільстві та тенденції корупційних проявів в контексті глобалізації. Цілком логічно автор звертається до з'ясування сутності запобігання корупції як сфери правоохорони (с. 52-65).

Неабиякий науковий інтерес становить аналіз одного з дискусійних питань, що стосується адміністративно-правової характеристики діяльності НАЗК як органу, що реалізує державну антикорупційну політику. З огляду на те, що діяльність НАЗК базується на адміністративно-правових механізмах, які забезпечують реалізацію його функцій автор підкреслює, що такими механізмами виступають: адміністративний контроль за дотриманням антикорупційного законодавства шляхом проведення перевірок, аналізу документів та моніторингу; притягнення до відповідальності через реалізацію права складати адміністративні протоколи та передавати матеріали до правоохоронних органів для подальшого розслідування; взаємодія з іншими органами, що діють у площині антикорупційної діяльності; інформаційна відкритість, що виступає важливим елементом діяльності НАЗК для забезпечення доступу громадськості до інформації про результати його роботи через офіційний вебсайт та публічні звіти (с. 84-97).

Досить слушно дисертант підкреслює важливі і цікаві юридичні особливості діяльності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Державного бюро розслідувань (ДБР), Національної поліції (НП), що утворюють комплексну структуру, де кожен орган виконує свою чітко визначену роль і в цілому вони формують правоохоронний «кістяк» антикорупційного спрямування (с. 101-124).

У контексті правових засад функціонування вказаної системи, дисертант цілком логічно торкається викликів у діяльності цих органів, що пов'язані з політичним тиском з боку політиків або інших зацікавлених осіб, обмеженістю ресурсів, що може перешкоджати ефективній роботі антикорупційних правоохоронних органів, недовірою громадян через повільний прогрес у притягненні до відповідальності високопосадовців та протидії корупції загалом, законодавчими прогалинами, що проявляються у недостатній чіткості або суперечностях у законодавстві щодо боротьби з корупцією. Саме тому, для досягнення максимального ефекту автор вбачає необхідним забезпечити незалежність цих органів, належне фінансування та усунення законодавчих перешкод.

Аргументованим і логічним є пояснення того, що досліджувані питання набули гостроти у зв'язку з введення воєнного стану в Україні. Відтак, погоджуємось з висновком автора стосовно того, що суттєвою проблемою стала корупція в оборонній сфері яка має критичний вплив на національну безпеку та обороноздатність держави. Автор акцентує, що корупційні прояви у цій галузі можуть включати незаконне привласнення бюджетних коштів, нецільове використання матеріальних ресурсів, маніпуляції під час проведення тендерів на закупівлю військової техніки та обладнання, а також зловживання службовим становищем посадовими особами. Такі дії не лише підривають довіру до державних інституцій, але й створюють загрозу для ефективного функціонування Збройних Сил України в умовах збройного конфлікту (с. 127-138).

Аргументованими і логічними є пропозиції щодо внесення змін і доповнень до норм чинного законодавства, що стосуються досліджуваної сфери.

У висновках дисертантом викладаються науково-обґрунтовані положення щодо визначення на підставі аналізу доктринальних і нормативних джерел загальних закономірностей та особливостей, а також у розробці відповідних рекомендацій для удосконалення механізму його реалізації.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про високий рівень наукової підготовки автора та його глибоку обізнаність з теоретичними і практичними проблемами тематики, що досліджувалась. Це відобразилось на змістовності та високому науковому рівні проведеного дослідження і практичному значенні щодо впровадження отриманих результатів у практику діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження, наукових оцінок, пропозицій та рекомендацій, теоретичних узагальнень і висновків, які складають основний зміст дисертації Н. М. Сумала, значною мірою зумовлюються актуальністю дослідження та обраним напрямом. Дисертація є однією з небагатьох у вітчизняній науковій літературі комплексних досліджень, у якому на рівні кандидатської дисертації концептуалізуються сучасні адміністративно-правові та прикладні перспективи розвитку правового регулювання у сфері діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні. Чітко визначеними, обґрунтованими є об'єкт і предмет, завдання та структура дисертаційної роботи.

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Отримані результати можуть бути використані в подальшій науковій розробці проблематики науки адміністративного права, а також суміжних галузей права.

Значення результатів дослідження для науки та практики. Висунуті та обґрунтовані в роботі положення та рекомендації становлять значну наукову цінність, що мають суттєве значення для правової науки стосовно адміністративно-правової характеристики діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

Сформульовані у дисертації наукові положення та рекомендації можуть бути використані: у наукових дослідженнях та розробках подолання проблемних вимірів діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні нормами адміністративного права; для удосконалення чинного законодавства України, зокрема, що регламентує діяльність суб'єктів запобігання корупції в Україні; під час організації освітньої діяльності та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Фінансове право», «Антикорупційна діяльність», а також для підготовки методичних розробок, навчальних посібників, підручників з вказаних дисциплін.

Дискусійні положення дисертації. Підкреслюючи достатню виваженість та аргументованість висновків і рекомендацій, належний рівень і практичне значення дисертації Н. М. Сумала водночас, у роботі можна виокремити деякі дискусійні моменти, а саме:

1. Загалом підтримуючи положення, викладені в дисертації стосовно того, що першочерговим завданням є вдосконалення антикорупційного законодавства, забезпечення прозорості та підзвітності у використанні бюджетних коштів у сфері оборони, а також посилення відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, дисертанту не зайвим було б окреслити конкретні механізми імплементації запропонованих змін. Зокрема, доцільно було б розглянути питання створення ефективної системи моніторингу та аудиту, яка б забезпечувала своєчасне виявлення можливих порушень, а також запровадження інноваційних інструментів, таких як цифровізація процесів закупівель у сфері оборони. Важливим аспектом є також формування дієвих превентивних заходів, спрямованих на зниження ризиків виникнення корупційних схем, зокрема шляхом підвищення кваліфікації працівників відповідних органів та впровадження етичних стандартів у їх діяльність. Окрему увагу варто було б приділити аналізу міжнародного досвіду в сфері боротьби з корупцією в оборонному секторі та адаптації найкращих практик до українських реалій. Такий підхід дозволить не лише підвищити ефективність антикорупційної політики, але й зміцнити довіру суспільства до органів

державної влади та забезпечити належний рівень національної безпеки.

2. Погоджуємось з дисертантом стосовно того, що за нинішніх умов особливо важливим є соціальний компонент, який включає формування у громадян нульової толерантності до корупції через просвітницьку діяльність, підвищення рівня правової культури та стимулювання активної громадянської позиції. Натомість, це питання було б доречно розглянути у контексті європейського досвіду та проаналізувати механізми, які успішно застосовуються в країнах Європейського Союзу для запобігання корупції.

3. Досить слушними видаються положення, які стосуються того, що З-поміж суттєвих напрацювань світового співтовариства у боротьбі з корупцією є забезпечення прозорості державного управління, впровадження електронного урядування тощо. Отож, варто було б приділити більше уваги питанням цифровізації антикорупційної діяльності, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах.

4. Як показує практика, незалежність антикорупційних органів нині є чи не найголовнішою умовою ефективної діяльності цих структур. На чому наголошує і сам автор. У цьому контексті хотілося б почути думки дисертанта, які заходи можуть бути впроваджені для забезпечення справжньої незалежності таких органів.

Однак, визначені зауваження та дискусійні положення не позначаються на теоретичному і практичному значенні одержаних результатів, високому науковому рівні дисертації, її комплексності, самостійності, науковій новизні та обґрунтованих висновках. Згадані зауваження викликані дискусійним характером порушених автором проблем і можуть бути висвітлені ним у подальших дослідженнях.

Відображення результатів дисертаційного дослідження. Зміст дисертаційного дослідження повною мірою відображений в одинадцяти публікаціях, з них шість наукових статей, чотири з яких – у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України; дві статті – у зарубіжних виданнях, одна з них індексується у наукометричній базі Web of

Science, а також у чотирьох тезах виступів на науково-практичних заходах та одній праці, що додатково відображає наукові результати дисертації.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Сумала Назарія Михайловича на тему: «Діяльність суб'єктів запобігання корупції в Україні: адміністративно-правова характеристика» є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення та висновки роботи автора отримані ним особисто, вони є обґрунтованими, містять наукову новизну. При здійсненні дослідження автором було досягнуто поставленої ним мети та виконано усі сформульовані ним завдання. Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Результати дослідження дисертанта відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, повною мірою вирішують поставлену мету. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли своє відображення всі положення дисертації.

Отже, дисертаційна робота на тему: «Діяльність суб'єктів запобігання корупції в Україні: адміністративно-правова характеристика», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та

достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, вимогам до кандидатських дисертацій, що містяться у Порядку присудження наукових ступенів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами та доповненнями), основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам МОН України, а її автор – Сумало Назарій Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри

публічного управління, адміністрування та права

Національного університету

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Віталій Оксін

*Підпис державного експерта
Магальник В.В. та
Ернст Євген*

Віталій Оксін